

Tóbiás László: Szakmai életutak az ifjúsági munkában - a Korom házaspár

12 000 tag, aki legalább egy éven át aktív volt. Az idők folyamán összesen 120 vezető, aki érti a szervezet céljait, eszközeit, 90 vezető, aki a szervezet elitjét alkotja, 45 év, ezek a legfontosabb jellemzői a VE-GA Gyermek és Ifjúsági Szövetségnek Koromné Seri Anikó és Korom Pál szerint, akik 1978-ban Szentesen öntudatlanul és szándék nélkül alapították azt a gyermek- és ifjúsági közösséget, mely az 1991-ben bejegyzett szervezet alapja. Korom Pál a VE-GA vezetője, Koromné Seri Anikó 1993 óta irodavezető, gyakorlatilag operatív vezető. Sok gyökérből táplálkozik a munka, de eredeti alkotás, nem jogutódja semminek, szellemi értelemben sem, nem is egy külföldi, nemzetközi gondolat meghonosítója. Az alapítók vízmérnökök, pedagógiai végzettségük nincs. Korom Pál az elméletalkotó és a vezetői szerepet is betölti. Saját meglátása szerint 1973-as találkozásuk óta minden tevékenységük és eredményük közös a feleségével. Ezért sorozatunk ezen darabja egy kettős és közös ifjúság szakmai életút bemutatása. Az interjú során, mint egész életükben, Pali volt az „Aranyház”, ő beszélt, egyeztetett szándékkal, válaszokkal. Anikó, a „Nyakacska”, kiegészítésekkel élt, de sem önállóan, sem közösen nem vállalkozott az interjúalany szerepére. Pali a szervezetben a magukénak tulajdonítja a kezdeményezéseket, kidolgozott elméleti alapról indulva, de a vezetők közössége vitatja meg a felvetéseket, és hozza meg a döntéseket. Korom Pál 24 éves kora óta teszi közzé elemzéseit, melyek 1986 óta a VE-GA munkájának elméleti megalapozásaként vizsgálnak kérdéseket. Gondolatainak a fiatalok nyelvén való megfogalmazása eszközeként írta meg „Az Első előadás” című rockopera szövegválogéját 1985-ben.¹

Az interjút készítve mind erősebbé vált az a sejtésünk, hogy az „alternatív bér munkások” nevelése, önfejlesztése és a közösségük, közösségeik fejlesztése egy olyan négy évtizede tartó kísérlet is, aminek nagyon komoly válaszai vannak az alapjövédelmet élvező – talán nem is olyan távoli – társadalom formálásához. Sorozatunknak ez a darabja nem csak az ifjúsági munka történetének egy szeletét (annak morzsáit) adja. Egy sok szempontból egyedülálló házaspár alkotását igyekszik bemutatni, de a szociális szakma gyakorlóinak teljes köre számára is fontos, akik akár szó szerint értik a globális definíciót és meg is akarják valósítani, hogy: „... olyan gyakorlat alapú szakma és tudományág, amely elősegíti a társadalmi változást és fejlődést, a társadalmi összetartozást, valamint az emberek hatalommal való felruházását és felszabadítását. A társadalmi igazságosság, az emberi jogok, a közös felelősségvállalás és a különbözőségek tiszteletének elvei központi helyet foglalnak el a szociális munkában. A humán- és társadalomtudományok elméleteivel, valamint a helyi tudásokkal felvértezve a szociális munka embereket és rendszereket aktivizál, hogy választ adjon az élet kihívásaira és előmozdítsa a jóllétet.” (Fehér, 2014)

A VE-GA jelentős mennyiségű iratananyagot adott át Szentes város levéltárának, mely kutatók, hallgatók érdeklődésére és a feldolgozásba fektetendő munkájára vár. A ve-ga.hu – a kezdetekig visszanyúlva és bővülően – teszi közzé a szervezet történetének dokumentumait, elméleti

¹ A rockjáték története és a dalok hangfelvétele a www.ve-ga.hu oldalon elérhető, miként mindazon dokumentumok, melyeket „a honlapon” elérhetőnek nevezünk a szövegben.

alapvetéseket, módszertant, példabeszédeket, személyes megélések leírásait, olyan gazdagságban, amire ez a folyóiratinterjú legfeljebb mintegy recenzióként próbálhatja felhívni az Olvasó figyelmét. Az interjúval néhány olyan kérdést emelünk ki, melyeket az egyetemes ifjúsági munka, a segítő hivatások tanulói és gyakorlói számára is megfontolásra, továbbolvasásra és főleg továbbgondolásra ajánlunk.

*

Korom Pál 1953-ban született Hódmezővásárhelyen egy paraszt-polgár családba, ami kiscsaládok hálózataként működik. A családi legendák szerint a Korom család török eredetű vándorló család volt, amely dohánytermesztésből élt. Déváról Pallavichini örgróf telepítette be Baks környékére a katolikus családot, másokkal együtt. Pali édesapja a megyei tanács mezőgazdasági osztályára került. A megyei tanáccsal együtt költözött a család Szegedre². A munkája miatt végezte el az édesapa felnőtt fejjel a Közgazdaságtudományi Egyetemet. Megrendelések nélkül készített makrogazdasági, társadalmi elemzéseket. Az édesanya tanítónő volt. Palit érdekelte, hogy miért és mit akar tőlük, gyerekektől az iskola, szívesen olvasgatta édesanyja tanterveit és az A Tanító című lap írásait, és ezekről gyakran beszélgettek édesanyjával. Pali identitása három meghatározójának a Kelet kultúrája iránti hozott nyitottságát, magas színvonalú katolikus neveltetését, és azt tartja, hogy a marxizmussal nagyon fiatalon és alaposan megismerkedett. Szülei tevékenységéhez kapcsolódik elméleti érdeklődésének és munkásságának két tárgya a kamaszkora óta: a politikai gazdaságtan és a pedagógia egymással is összekapcsolódik. Milyen társadalmi fejlődés várható és arra hogyan lehet felkészíteni a gyerekeket?

Seri Anikó Ilona 1955-ben született Vásárosnaményban. Neki az édesanyja dolgozott az államigazgatásban, édesapja pedig a vízügyben. Iskoláit Tarpán és Kisvárdán végezte. Pali azt mondja, Anikó a fáradhatatlan, örökös munkálkodást is a családjából hozta, jellemzi a szabolcsiakat meghatározó bizonyítási vágy.

Anikó és Pali Baján találkoztak, a vízgazdálkodási főiskolán. Máig tartó élményük a megdöbbentően azonos művészeti és politikai ízlés. 1974-ben házasodtak és 1975-ben született meg fiuk, Pali Józsi. A Szabolcs megyei vízműveknél kaptak állást. Palit behívták sorkatonának, Anikó pedig „kezdt visszazonni” a szülői családjába. Úgy döntöttek, olyan helyre költöznek, ami mindkettőjük családjától távol esik, ahol önállóan élhetik életüket, és vízügyi karriert építhetnek. Szentesre kaptak ilyen ajánlatot, 1978 óta élnek ott. 1979-ben megszületett lányuk, Annamária, és Pali megírta a *Meddig terjedhet a gyermekről való gondoskodás általában?* című első tanulmányát. Tehát haladtak a terveik szerint, de közben megtörténtek velük azok az események is, amik miatt 1978-ra teszik a VE-GA születését. Pali a moszkvai olimpiához kapcsolt, *Aranyjelvényesek az olimpiára* című tömegsportmozgalom révén megismerkedett középiskolásokkal és fiatal tanárokkal is, akiknek egy része iskolai KISZ-patronáló feladatokat is ellátott. Középiskolások Anikón keresztül kérték meg Palit, hogy indítson karatealapú önvédelmi edzéseket. Rövidesen már kezdő és haladó csoport is volt, Anikó pedig az edzeni nem akaró, de csapódó fiataloknak, illetve kisebb gyerekeknek spontán kézműves-foglalkozásokat kezdett szervezni. Edzések után beindultak a dumálások, a

² 1950-61 között Hódmezővásárhely volt Csongrád megye székhelye.

tanácsaikat is kezdték kérni. 1981-ben a KISZ X. Kongresszusára³ Pali helyi KISZ vezetőkkel és a KISZ-ben változtatásokat sürgető társakkal elemzést és javaslatokat tett közzé. 1982-ben Anikó a szülési szabadság után visszatért a munkába, de addigra nagyjából világossá vált, hogy nem simultak annyira, hogy szakmai karriert futhattak volna be: nem illeszkedtek be az „urambátyám” rendszerbe és a szakmai hibák eltussolásába. Velük szimpatizálók, barátok figyelmeztették őket, hogy a körülöttük lévő sok tizenéves már feltűnővé vált, ami nem csak rájuk, de egyes gyerekekre is veszélyt jelent. Pali ez idő tájt összegezte politikai gazdaságtani nézeteit, jövőre vonatkozó meglátásait, amiket azért tartott fontosnak, mert a tizenéveseket az előre látható jövőre kell felkészíteni. (Ez az összegzés is megtalálható a VE-GA honlapján, mint a négy és fél évtized megannyi fontos elemzése, programja.) A fiatalok védelme érdekében Anikó 1984-ben belépett a Hazafias Népfrontba, ami éppen akkor alapította meg a béke, barátság és szolidaritási bizottságait, a VE-GA pedig békeklubként formalizálódott, és csatlakozott az Országos Béketanács Ifjúsági Békebizottságához, vagy 40 másik klub mellé, akikkel intenzív találkozások, közös programok következtek. A leendő VE-GA-hoz ekkor már mintegy 150 fiatal tartozott. Az általuk a KISZ-ből ismert szervezési eszközökre tudtak támaszkodni, de ezek nem voltak alkalmasak a közösségépítésre. Pali ekkor kezdte el adaptálni azokat a kooperatív, kiscsoportos módszereket, amiket Havas Géza⁴ hittanfoglalkozásain ismert meg, melyeket '65-'67 között látogatott Szegeden. A résztvevők részben községi, részben pedig érdeklődési körök szerinti csoportok rendszerét alakították ki. A békemozgalom mellett a másik szerveződést fókuszáló témának a sci-fi bizonyult. Az akkor alakult országos sci-fi egyesületet írók, újságírók és más értelmiségiek fémjelezték, főleg pestiek. Vonzó programokat szerveztek. '84 végén be is lépett hozzájuk 122 vegás, egy félév múlva meg ki, mert azt tapasztalták, hogy lenyúlják őket. A kilépéskor a Vega csillag nevet is lenyúlták, mondván, az a sci-fi szervezet neve, hiába a szentesiek használták régóta. A fiatalok ezen nagyon felháborodtak, és voltak, akik budapesti tüntetést javasoltak, a sci-fi szervezet székhelye elé. Anikó állt elő azzal az ötlettel, hogy akkor „tegyék le” a Vega csillag nevét és vegyék fel a VEGA űrprogramét. Pali máig büszke Anikó ötletére. Úgy gondolja, hogy Anikó sok hasonlóval is építője a negyvenöt éves történetnek, ami neki soha nem jutott volna az eszébe. 1985-re már erősödtek a KISZ-t reformálni akaró hangok a VE-GA-ban is. A VE-GA ezen köre kapott meghívást abban az évben a Szakkollégiumok Nyári Találkozására, így kerültek kapcsolatba az ELTE – mai nevén – Bibó Szakkollégiumával⁵. 1988-ig voltak közös tevékenységeik is, alhattak is ott, ha néhányuknak a fővárosban volt dolga. Ezen a szálon kapcsolódtak be a Kéri László által a Társadalomtudományi Intézetben vezetett mozgalomkutató csoportba is, ahol a résztvevők írásait vitatták meg. A rendszerváltásban – '90 előtt és után – komoly szerepet vivő gondolkodókkal dolgoztak ott együtt. '88 végétől egyre

³ A Kommunista Ifjúsági Szövetség létrehozását a Magyar Szocialista Munkáspárt 1957 februári határozata alapján kezdték el létrehozni, mint a középiskolások, egyetemisták és dolgozó fiatalok politikai szocializációjának szervezetét. Szerepével sorozatunk bevezető írásában foglalkoztunk. Tóbiás (2019) A KISZ öt évente tartotta kongresszusát, melynek feladata az alapszervezetektől, járási/városi, megyei szervezetekig minden szintet érintő tisztújítás és programalkotás volt. Nagyvállalatoknál és a járási/városi szintektől kezdve főállásban dolgoztak a KISZ-vezetők, ami determinálta a szervezeti működést, a programalkotást és különösen a program megvalósítását.

⁴ Havass Géza 1961. február 6–1963. március 29. között a katolikus papok ellen indított per fővádlottjaként börtönt viselt. Korom Pál édesapja is járt Havass Géza által vezetett ifjúsági közösségbe.

⁵ Ez a Fidesz bölcsője, a három markáns csoport egyikét alkotók vezetik ma is a pártot.

intenzívebben járt néhány vegás a Szabad Kezdeményezések Hálózata⁶ megalakulásához vezető eseményekre is. 1985-ben mutatták be a „Az Első előadás” című VE-GA béke rockjátékot. Pali a dilemmájáról beszélt Papp Zsoltnak, a fiatalon meghalt legendás szociológusnak: nem tudja a fiatalok nyelvén elmondani a gondolatait. Pap Zsolt javasolta, hogy mondja el rockzenében, hiszen korábban csinált már rockzenét. Pali írta a szöveggönyt és barátaival együtt a dalokat. Ezt az alkotásukat is próbálták a maguk céljaira használni politikusok. 1987-ben várható volt, hogy – mint már évek óta – március 15-én ellenzéki tüntetések lesznek, a rockjáték alkotóinak és előadóinak felajánlották, hogy adják elő a rockoperát az állami ünnepi programban. Tökéletes egyetértéssel elzárkóztak, amiért nem csak a nyilvánosságtól, de még szentesi próbahelyüktől is megfosztották őket. Még ’86-ban Pali kapott egy hihetetlen összegű ösztöndíjjajánlatot az Ifjúsági Békebizottság titkárától, hogy írja le a VE-GA közösségfejlesztési módszerét, aztán meg egy meghívót a KISZ kongresszusa VIP-jébe. Ott állt össze a kép: többek között a VE-GA módszerével akar új típusú közösségeket létrehozni a KISZ, hogy kilábaljon a középiskolákban már világossá vált nehézségeiből. Pali a KISZ-vezetőknek hiába mondta, hogy nem lehet direktívával közösségfejlesztést bevezetni, tízezerszám öntevékeny közösségeket létrehozni középiskolákban. Azt vetették ellen, miért nem örül, hogy megvalósítják, amit leírt. Elkezdtek a VE-GA-sokkal együtt dolgozni a KISZ reformálásának lehetőségeit kereső műhelyek is. Mindenekelőtt a KISZ Központi Bizottsága Középiskolai és Szakmunkástanuló Tanácsa, később közülük sokan csatlakoztak a VE-GA-hoz. Így ’88-ra a VE-GA országos szervezetté vált. 1986-tól 1988-ig sorban születtek a szervezet alapvetései, Pali Anikóval közös írásai, amiket a vegások megvitattak, és a honlapon elérhetőek. Például közösségfejlesztés, kortárssegítés, etika, civil szervezetek vezetése, illetve ifjúsági közéleti tevékenységek. A VE-GA 1991-ben – Anikó korosztályi közéletfejlesztési javaslatának alapján – döntött arról, hogy támogatja a települési ifjúsági és diákönkormányzat létrehozását. Etikai alapvetésében a család és az iskola mögé sorolta önmagát a VE-GA, ezekkel semmiképpen nem akart konfrontálódni. Külön kérdés volt a VE-GA-nak a rendszerváltás környéki politikai mozgásokkal, szerveződésekkel való találkozásainak etikai dimenziója. Vegás középiskolásokat ezekben nem engedtek részt venni, még szülői engedély esetén sem. Pali politikai gazdaságtani felismerései alapján ábrándnak tartotta azt a feltételezést, hogy a rendszerváltással megvalósulható kapitalizmussal demokrácia is kiépülhessen. Egy eléggé fejletlen kapitalizmus megvalósulására látott csak esélyt. A megalakuló pártokkal már nem volt a VE-GA-nak szervezeti jellegű kapcsolata. A tagságát ma is világnézeti, politikai sokszínűség jellemzi, de szélsőségesek nincsenek a VE-GÁ-ban. 1991-ben a demokratikusan megválasztott első kormány ifjúsági államtitkára – akit korábban éppen a KISZ-ből ismertek – megcímkezte KISZ-utódszervezetként a VE-GA-t. Ezt egy nyílt vitában sikerült kivédeniük, az akkori Fidesz és a MISZOT (Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa) támogatásával. A rendszerváltás közeledtével világosan látta a VE-GA, hogy az ifjúsági munka infrastruktúrája veszélybe kerül, magánhaszonra próbálják majd privatizálni. Ennek ellent kívánt állni, a többi ifjúsági szervezettel összefogva. Ezért is lett 1988-ban alapító és aktív tagjai a MISZOT-nak,

⁶ A hálózat elődszervezete a Szabad Demokraták Szövetségének, mely rendszerváltó párt 2013-tól de facto 2021-től de jure sem létezik.

majd az elhaló ernyőszervezetek helyére lépő újbabbaknak⁷, bár úgy látta, ezek minősége egyre romlott, pártpolitikai megosztások miatt is.

1991-ben alakult meg hivatalosan a VE-GA Gyermek és Ifjúsági Szövetség. A VE-GA a belső nyilvánosság és a kapcsolattartás biztosítására még papírra nyomott újságokat adott ki, országosan a *Jelenlét* címűt, 1995-től Szentesen *Aszpirin* címűt. Az országos szervezet ügyeinek vitele szükségessé tette egy irodavezető foglalkoztatását.⁸ 92-ben Anikó elveszítette az állását a bedőlő vízügyben. Azóta ő a VE-GA irodavezetője annyi pénzért, amennyit éppen tudtak a fizetésére szánni. Volt, hogy munkanélküliként, 2017 óta nyugdíjasként. 1994 táján, amikor javult a gazdasági helyzet és azt követően, többször felmerült az a lehetőség, hogy Anikó visszatérjen a vízügybe, de a család úgy döntött, fontosabb része az életüknek a VE-GA, mintsem hogy elengedjék. Fontosabb a pénznél. Ez nem csak a pillanatra ható döntés volt, Anikó nyugdíját is meghatározta, alacsony összegben. Anikó évek óta szívesen átadná a feladatait. Segítésre van vállalkozó, átvételre nincs. Ezt nagy problémának látják a szervezet jövőjében.

A VE-GA mindmáig döbbenetes tévedésnek tartja, hogy az 1993-as oktatási törvényben nem jelent meg a demokratikus létmódra való nevelés, és érdemben azóta sem. A VE-GA a maga eszközeivel és a maga helyein végez állampolgári nevelést. Így született meg Anikó 1991-es felvetése nyomán mintaprojektek létrehozásának szándéka, ami először Szentesen teljesült be. 1994-ben megalakult a Szentesi Gyermek és Ifjúsági Kerekasztal, ami előkészítette a Szentesi Ifjúsági és Diák Önkormányzat létrejöttét. Szentes Város Önkormányzata elsősorban erkölcsileg támogatta ezt, illetve két rossz állapotú ingatlan használati jogával. A VE-GA 5,5 millió forintot fordított az ingatlanokra, illetve több ezer óra önkéntes munkát, valamint természetbeni adományokat. Elmondható az, hogy ez a nagyságrend példátlan volt ez nem csak a hazai ifjúsági szervezetek vonatkozásában. Az 1990-es évektől a VE-GA egy országosan ismert, az ország több pontján és a nemzetközi ifjúsági munkában is jelenlévő, pulzáló szervezetként működött. Igyekezett a társadalom és az ifjúsági munka egészét érintő kérdésekre válaszolni. Így például az okos telefon és az internet által megváltoztatott kommunikációra, a fiatalok akcióigényére, figyelmük és kitartásuk csökkenésére is. Kidolgozott elvi alapvetéseikre támaszkodva a módszertani munka vált az elméleti tevékenység súlypontjává. A VE-GA sem tud már kéthetes táborokat szervezni, újra kellett például gondolni a táboroztatás pedagógiáját, és a vezetők arra való képzését. Pedagógus-továbbképzéseket tartottak, Anikó kidolgozta az „Alternatív játszóházi programot” és vezette megvalósítását. Mindketten szakértői munkákat is végeztek hazai és nemzetközi, ifjúsági és egyéb programokban. Közben a régi tagok gyerekei, sőt, unokái is megjelentek már a VE-GA-ban. Az országban több helyen helyi központok működnek, melyek tagjai sokféleképpen támogatják egymást. Koromék ezeknek a

⁷ Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács (MAGYIT, 1993), Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlament (OGYIP, 1994), NEGYISZ Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Szövetség (NEGYISZ, 2002), Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT, 2015).

⁸ Ez még a papíralapú posta és az erősen hiányos hozzáférésű vezetékes telefon kora! Magyarországon az első mobiltelefon-szolgáltatás 1990-ben indult meg, a ma használatos rendszerek alapjai 1994-ben, az addigra már bővült telefonhálózatra épülő modemes internetszolgáltatás 1995-ben.

közösségeknek a tagjait látják leginkább az alternatív bér munkás élet megvalósítóinak, a VE-GA víziója megtestesítőinek.

Pali 1992 óta az önkormányzat tisztviselőjeként teljesítette ki mindkettőjük kulturális identitását, nagy rendszerekben, társadalomban gondolkodva kezel problémákat. Így jutott el a klímaproblémákhoz, mint mondja, azok a vízügyben jelentek meg először. Ezekről szólva is hangsúlyozza, hogy Anikó minden tevékenységében társa. Szintén vízmérnökké lett fiukkal és még inkább geográfussá lett lányukkal is dolgoznak klímaproblémák lokális, illetve tudományos kezelésén. Pali 2016 óta nyugdíjas, de több témakörben az önkormányzat visszahívta szakértőnek.

2015-ben a VE-GA-t egy érthetetlen tragédia érte. Szentes Város Önkormányzata minden indoklás nélkül, egyhangú döntéssel megvonta támogatását a VE-GA Gyermek és Ifjúsági Szövetségtől, és felszámolta a kifejezetten jól működő Szentesi Ifjúsági és Diákönkormányzatot. Nem hosszabbította meg a város ingatlanjainak használati jogát, amivel megszüntette a VE-GA Szentesi központját. Nem vigasz a VE-GA-nak, hogy ma már az ezeket a döntéseket meghozó önkormányzati képviselők sem értik – mint mondják –, hogy ezt miért tették.⁹

Koromék felerészben már Szegeden élnek, ahol a tág família számos tagja is. Nekik Anikó sok programot szervez: nyaranta „napközis tábor” a saját unokáiknak, kulturális programokat az idősebbeknek. Amikor Pali szentesi projektjei kifutnak, egészen elköltöznek Szentesről. Hiába a pályájuk során kapott elismerések, nem tudják feldolgozni, hogy elvették a VE-GA-tól a munkája szentesi bázisait, amiket azóta sem használt senki semmire. Leromlottak abba az állapotba, mint amiben akkor voltak, amikor elkezdték alkalmassá tenni őket. Vagy talán még inkább.

A legelején is kérdés volt számunkra, hogy mit szabad nekünk gyerekekkel, kiskorúakkal végezni. Ez etikai kérdés. Az etika pedig az élet védelméről szól. Emberek esetében emellett az emberi méltóságról. Ha a méltóságot a közösségekben éri sérelem, az is egyéni sérelem. Feltették nekünk azt a kérdést már réges régen, hogy mit értünk emberi méltóság alatt? Azt mondtuk, hogy ennek lényege az önrendelkezés. Az az emberi méltóság magja, hogy rendelkezni tudjon önmagával, és beleszólása legyen mindenbe, ami hat rá. Egyedül ez az, ami megfelel az emberi méltóságnak. Ebből a szempontból is volt súlyos kérdés, hogy hogyan bánjunk gyerekekkel, tiszteletben tartva az ő méltóságukat, különösen segítői szerepkörben. Ők ugyanis könnyen befolyásolhatóak. Tehát etikai szabályokat kellett hozni, hogy a velük való segítői kapcsolataink szimmetrikusak legyenek. Ezért alapszabály a VE-GA-ban az, hogy egy felnőtt csak gyerekek csoportjával ülhet le segítői beszélgetésre, vagy pedig úgy, hogy a gyerek mellett ott ül egy felnőtt is.

Sok mindenkivel beszélgettünk ilyen kérdésekről. Pszichológusokkal, egyházi személyekkel és olyanokkal, akik külföldről hoztak segítői módszereket. Általában nem fogadták el, hogy nem etikus egy gyerekek kettőben segítői beszélgetést folytatni. Egy pszichológus például megsértődött, amikor ezt mondtam. Azt mondta, hogy ők segítőfoglalkozásúak. Egyházi

⁹ A történetekről Pali könyvet írt, amin angol verziója szintén elérhető a weblapon.

személyek és orvosok is ezt mondták. Illetve azt, hogy nekik senki nem mondhatja azt, hogy ők nem ülhetnek le egy gyerekkel face to face beszélni. És természetesen ők a bölcsőbbek, az idősebbek, és a gyerek csinálja azt, amit ők kitalálnak. Én azt feleltem, hogy pszichológusnak, papnak, orvosnak lenni szakma, és ezek nevezhetők segítő szakmának, de az nem segítői kapcsolat. Szakmai kapcsolatokról van szó, ahol a szakmai tudás az, ami megalapozza azt, hogy tudnak mondani nekik valamit, amit nekik meg kell csinálni. Mi azonban nem vagyunk humán szakemberek. Vízmérnökök vagyunk. Honnan vegyük mi maguknak azt a bátorságot, hogy szuverén, magukkal rendelkezni képes vagy majd önmagukkal rendelkezni képessé váló gyerekeket bírjunk rá pusztán azért dolgokra, mert olyanok vagyunk, hogy hallgatnak ránk? Ez nem lenne helyénvaló, Ez etikátlan. Erre többen kitalálták azt, hogy mi nem is vagyunk segítők, hanem csak para-segítők. Mondtam az egyiküknek: egész életedben találkozol, mit tudom én, háromszáz pácienssel, mit csinálnál az én háromezer fiatalommal?! Könnyű neked szakmázní, meg parázni!

1985-ben ifjúságszakmai fejlemény volt, hogy kialakult az, amit mi mozgalmi alakulati lét módnak nevezünk. A VE-GA átalakult Diákmozgalmi Alakulattá. Ezt valahogy úgy kell elképzelni, mint a földrajzilag és tematikusan elkülönült csoportok tudatosan kezelt láncolatát. Illetve ezen belül a nézetek, identitások szintén tudatosan kezelt láncolatát. Tehát van egy közösségi láncolat, meg egy identitásláncolat. Az egész központja az úgynevezett mozgalmi alakulati centrum. Az kapcsolódik bele a centrum tevékenységébe, aki a meghirdetett témák mentén be akar kapcsolódni. És ez működött! Pedig akkor még nem volt számítógép, még telefon sem! (Mi akkor kaptunk valamikor ikertelefont. Hát ezt ma már egy fiatalnak nem tudod elmagyarázni!) A centrumnak különleges joga mind a mai napig, hogy akik részt akarnak venni a mindenkori munkájában, azok részt vesznek – és a centrum dönt. Tehát tulajdonképpen a közvetlen demokráciának egy módszere lett ez. Az egész a mozgalmi vezető vezeti. Nálunk nagyon komoly különbség van a vezető és a menedzser között. A vezető az emberi kapcsolatokkal foglalkozik, a menedzser pedig ügyekkel. Ez a vezetői szerep – miután soha nem akartam irányítani semmit és senkit – az én nyakamba hárult, és a mai napig én vagyok a mozgalmi alakulat vezetője. Nagyon fontos a jelképek szerepe. A VE-GA Matyi egy agyag VE-GA medál. Készültek különböző fölragasztható matricák is. Nagyon érdekes, hogy maga „Az Első előadás” béke rock-játék is ilyen jelkép lett.

Már a '80-as években megfogalmaztuk¹⁰, hogy alapvető értékek tartjuk az emberi méltóságot, vagyis etikai alapon állunk. Fent vannak a honlapon ennek forrásai. Arisztotelész, a jézusi etika, a buddhai etika... Később – jóval később – nagyon komoly szerepet játszott a VE-GA életében Heller Ágnes etikájának hatása. A másik alapvetés meg, hogy az tartozik hozzánk, aki a saját értékei és érdekei mentén tartozni akar. És semmifajta tagságot vagy ilyen jellegű dolgot nem határoztunk meg. Nem is lehetett. Egy tizenéves állandóan változik. Ma így gondolkodik, holnap úgy, holnapután megint másképp. Nem egészséges dolog tagságot építeni tizenévesekből. Én most is ezt mondom, és ha mégis szervezetet építünk, azért tesszük, mert rákényszerítenek a jogszabályok. Ebben az esetben azonban borzasztóan ésszerű kell lenned ahhoz, hogyan fogalmazod meg a szervezeti dokumentumokat. Lehetőleg semmifajta

¹⁰ Lásd a honlapot!

mondvacsinált dolog, kényszer, butaság ne legyen benne, hanem tartsa tiszteletben a tizenévesek fejlődését.

A közösségi élet központi kategóriája a közösségi identitás, jelen esetben a VE-GA identitása. Egy régi nyári egyetemen tisztáztuk, hogy mit jelent ez a fogalom. Arra jutottunk, hogy olyan hely-, cél- és feladattudatot, amivel érzelmileg is azonosulunk. Megannyi változata van: családi, nemi, nemzeti és más hasonló identitások. Ha egy közösség alkotója leszel, akkor ezek mentén alkotsz „mi”-t. És a „mi”-nek is van egy identitása, ami az alkotói identitásainak közösségéből szerveződik össze. Ilyen értelemben létezik vegás identitás. De nagy csapdába lépnél, ha bejőnnél egy virtigli vegás körbe, mondjuk ott lennének százharmincan, és megkérdeznéd: na, akkor tegye föl a kezét, az, aki vegás! Lenne nagy bizonytalanság! És mondjuk feltartanák a kezüket a végén öten. Tessék-lássék: hát, én azért mégiscsak vegás vagyok. Mert ki a vegás? Mióta felvettük ezt a nevet, ebből állandóan óriási viták vannak. Ki vegás, mitől vegás, mitől nem vegás, meg hasonlók. Miközben az identitásuk visszavonhatatlanul és egyértelműen vegás identitás, tehát ekként is foglalnak helyet az életükben. Olyan helyeket, célokat választanak, olyan feladatokat valósítanak meg, és olyan érzéseik kapcsolódnak ezekhez, amikben látványos közösségeik vannak. Tulajdonképpen a maradó együttműködéseiknek ez a belső alapja. A másik meg az etikai alapállás. De így ezekkel ritkán foglalkoznak. Ritka ugyanis az, hogy egy összetartó kör azzal foglalkozna, hogy mi az ő identitásuk. Természetesen azt megfogalmazzák, hogy mit akarnak, és hát abban benne van ez is. Azt sem fogalmazzák meg, hogy mi az erkölcsi-etikai alapállásuk, de aszerint élnek. Az biztos, hogy a VE-GA erkölcsi-etikai alapállása nem törzsi!

Minőségi fejlesztést hajtottunk végre a táboroztatásban. A táboraink nagyon tudatos és tervezett személyiség- és közösségfejlesztési folyamatok. Minden egyes táborhoz a mai napig készül a VE-GA-ban pedagógiai terv. Nálunk a táborok nem önmagukban vannak. A táboroztatásba bekapcsolódók általában sok táborba kapcsolódnak be az idők folyamán, és ráadásul összeköti a táborokat – alapvetően tavaszi-őszi ritmusban – találkozó sora is. Ebben a keretben dolgoztuk ki a táboroztatás tételes elméletét, módszertanát és az általános gyakorlatát, amit mindig alkalmazunk az egyes konkrét táborokra. 2020-ig több mint kétszáz tábor és találkozó valósult meg. Ehhez képezni kellett a táborvezetőket, a vezetősegítőket, a kortárssegítőket. Mindig arra helyeztük a súlyt, hogy értsék, hogy mit, miért érdemes csinálni. Anélkül nem lehet elvárni azonosulást. Így akárhány ember bekerült ebbe a tevékenységbe és a képzésbe, az mind hozta a maga személyiségét, adottságait, a maga érdeklődését is. A módszerünk egyik legfontosabb eleme, hogy ezeket alkotó módon integrálni kell. Adaptálni kell, hogy mindenki magáénak érezze az egészet. Az utóbbi években például feltűnően sokan kerültek be olyanok, akik mindenfajta speciálistái a netnek. Ez már nekem egy kicsikét idegen, de hát nem is rólam szól ez az egész. A táboroztatásban nagyon fontosak az úgynevezett önelhelyezési koordináták. Ezek között olyanok vannak, mint például a személyiség alapalkatok tisztázása, fejlesztése, a kommunikációs kódok és szintek tisztázása, fejlesztése, az aktuális személyiséggrangok és fejlesztésük, vérmérsékleti jellemzők és fejlesztésük. Sok hasonló van, amikre nálunk konkrét programok épülnek rá. A jellemzők másik felosztási módja, hogy külön választjuk – bár egymással harmóniában – a testi képességeket, a külsőt, az imázs alakítását, a szellemi és lelki

fejlesztést. Ezekre is programok épülhetnek fel. Ezek egyfajta összhangja kell egy programsorban. Ez ráadásul meg kell, hogy feleljen az életkornak és a konkrét igényeknek. Új szín volt – már 1999-től foglalkoztatott minket –, hogy a mentális problémák halmozódtak. Nagyon komoly kérdés volt, hogy mi az, amire rárajtolhatunk mi, és mi az, amihez szakember kell.

A viták rendezésére országos szinten szerveztünk három konferenciát. 1999-ben a Korosztályi Mentálhigiénés és Drogellenes Konferenciát, 2000-ben az Életmódkultúrával a drogok ellen címűt. 2001-ben pedig a Drogproblémák, ifjúsági problémák, etikai problémák címűt. Az anyagaik rendkívül értékesek, de mások nem nagyon használták fel őket. Mindenesetre lett ennek egy konzekvenciája. A VE-GA szakemberköre ugyanis egy százhusz órás pedagógus-továbbképzési anyagot állított össze ezek alapján Kortárssegítők kiválasztása és képzése címmel.

A táborainkon, találkozóinkon részt vettek társszervezeteink is, erdélyiek, franciák, szlovákok.

2008 volt az a csúcspont a VE-GA életében, amikor egy évben 5 kitüntetést kaptunk. Viszont kitört a világválság, és megkezdődött a közéleti ifjúsági civil szféra általános hanyatlása, ami a mai napig tart. Eleinte ennek gazdasági okai voltak, később már nemcsak gazdasági. Ekkor már teljesen a táboroztatásra koncentráltunk.

Mi volt 2008 után, egész 2015-ig? A mi tapasztaltunk szerint sokoldalúan kibontakozott a digitalizálódás, eluralkodtak a fogyasztói attitűdök a tizenéves világban is. Jelentős romlásnak indult a fiatalok erőnléte és állóképessége. Eluralkodott rajtuk az ügynevezett akcióigény, állandósult az időhiány érzete és az energiahány. Fel kellett ülni ennek a fura pörgésnek a folyamatára, szembe szállva a tizenéveseket kísérő alternatívák özönével. Egyre érdekesebb tematikákat kellett kialakítanunk, egyre több digitális eszközzel és módszerrel, egyre pörgősebbre, akciódúsabbra, egyre csökkenő időtartamban. A korábban kéthetes táborok előbb tíznaposak lettek, míg 2015-től már csak hatnaposak. A korábban több napos programcsokroknak koncentráltabb, rapidabb változatát kellett kidolgoznunk úgy, hogy tartalmilag és érzelmileg nagyjából ugyanazt tudják. Ehhez pedig már nemcsak a táborvezetőknek és a vezetősegítőknek kellett profiknak lenni, hanem a kortárssegítőknek is sokkal felkészültebbekké kellett válniuk. A feladatok ilyen elkomolyodása talán hozzájárult ahhoz, hogy megkezdődött és kibontakozott a közéleti ifjúsági táboroztatás fölszámolódása. Megjelent viszont egy másik probléma is. Új típusú rossz érzések, szorongások jelentek meg a fiatalok mind nagyobb hányadában, egyféle elveszettségként. Ezek okai között pedig egyre inkább megjelentek olyan globális gondok – mint például most a klímaválság –, amit személyes problémaként is megélnék.

Mindezek a létszámainkat 2012-ig érdemben nem érintették, viszont 2012-ben sok olyan politikai esemény történt, amit már nem lehetett kivédeni. Köznevelési törvény, civil törvény, a Mobilitás Ifjúsági Szolgálat felszámolása, a megelőző ernyőszervezetek helyébe lépett a Nemzeti Ifjúsági Tanács, és elfoglalta a politika. De a legfontosabb, hogy érdemben megszűntek a független civilek pályázati lehetőségei, különösen az ifjúsági közéleti és szaktáboroztatás

folyamatához. Bevezették az Erzsébet táborokat és ezzel az indok is megvolt arra, hogy miért nincs pénz, hiszen oda lehet menni.

Velünk is vannak vegásoknak olyan gondjai, amiket a szülők és felnövekvő gyerekeik nagy része egyre kevésbé tolerál. Ezek közül kettőt emelek ki. Az egyik az, hogy mi még mindig elvárjuk azt, hogy a vegások nézzenek szembe a mindennapi közéleti-politikai gondokkal és a világunk egyre nyomasztóbb gondolataival is. Sokak számára azonban megváltozott a VE-GA szerepe. Ők a VE-GA kereteiben inkább pihenni, feltöltődni akarnak és tisztán szellemi, lelki, művészi jellegű kérdésekkel akarnak foglalkozni. A programjaik mind nagyobb részét így is alakítják. Nem kevesen pedig eltávolodnak. A másik kiemelő az, hogy mi – az előbbieket miatt is – nem engedünk az etikai szigorunkból, mert meggyőződésünk az, hogy ennek hiánya hosszabb távon romboló – rájuk nézve is. Ebből számos vita van és a nézeteltéréseket különbözőképpen kezelik. Van, aki megemészteti ezt, van, aki nem és elmegy. Aztán vannak, akik ezt később megbánják. Most is vannak, akik visszajönnének már, de azt hiszik, hogy haragszunk rájuk. Nagyon nehezen lehet megdumálni velük azt, hogy mi nem haragszunk, csak miattuk volt fontos ez az egész. Komoly energiánkba kerül az, hogy ezeket a helyzeteket megpróbáljuk elsimítani. És vannak, akik tíz év után jönnek vissza.

A VE-GA központjai régebben úgy jöttek létre, hogy sok egyetemista került egy helyre, ott megszerveződtek, és csapódtak hozzájuk mások is. Erre épült rá később az, hogy az egy helyen lakók szerveződtek össze. Ezeknek a csoportoknak hamar önálló arculata alakult ki. Most önálló központ van Vácduván, Pécsen, Szegeden. Nyíregyháza és Debrecen pedig nálunk teljesen egyként jelenik meg. Közben megszűnőben van különböző konfliktusok mentén a szolnoki.

Szegeden most is van egy jelentősebb új társaság, akik most csiszolódnak össze. Örömteli, hogy nagyon mások, de gond is, mert összeszerveződni így nem is olyan egyszerű.

Most például az is kihívás, hogy nem csak lakhely szerint, hanem érdeklődés és vállalkozások mentén is csoportosulnak vegások, akik ezek mentén működnek együtt és támogatják egymást. Azért valamennyi csoport szervezi a VE-GA egészének életét is, találkozókat, túsákat, tábort, szakmai kutatásokat is. De igazából akkor stabilizálódnak ezek a kapcsolatok, amikor a megélhetésnek is forrásai lesznek ezek az együttműködések.

Nem könnyű civil szervezetet működtetni, mert jogilag, adminisztratíván úgy el van már bonyolítva, hogy az már örület. Anikónak ehhez kapcsolódóan tengernyi feladata van! Nem csoda, hogy ezt nem akarják, tudják átvenni tőle. Azt mondják mindig, hogy Anikó, eljövünk ide, beülünk az autóba, segítiünk, de ne haragudj, én nem veszem át. Én sem veszem át. Én sem.

Szerintem az ifjúsági munkában mérhető eredmény nem mindig létezik, ahogy a pedagógiában sem. Igazán mérhető akkor lesz, amikor mi már nem leszünk és az lesz a nagy kérdés, hogy mi marad ebből az egészből. Nyilván a saját arcukra formálják majd. Szétesni nem fog, mert a hálózatos szövetkezésnek látják az előnyeit. De nyilván más lesz az egész. Meg főleg nem lesz olyan „korompalisan” filozófiai. Bár, mit gondolsz, miért írok, vagy miért adok interjút? Ennek az is a szerepe, hogy az örökségüket azért legalább tudják, és majd eldöntik, hogy mit tartanak meg. Írom például a Levelek rovatot a honlapon, de sokak úgy vannak vele, hogy ez túlzás.

Nem biztos, hogy erről kell szólnon az egész. Én meg azt mondom, beszéljük végig és mondjátok meg, hogy ti, hogyan gondoljátok? Úgy gondolom, mindig oda jutunk ki, hogy alapvetően ők is így gondolják, csak mégse így. A sikeresség végső fokon azon lesz mérhető, hogy mit tartanak meg belőle.

A jövőt illetően pedig szükségszerűen vagy általános lesz az ún. szükségleti munka, vagy nagy bajok lesznek, mert a kapitalizmus a maga gazdaságával együtt föl fogja számolni a létfeltételeinket is. Ezt 1983-ban írtam le először. A szükségleti munka első formája az alternatív bérmunka. Ez arról szól, hogy dolgozol a tőkés munkahelyen, magyarul, mint bérabszolga, de mellette van lehetőséged arra, hogy egész más munkákat is végezz civilként. Ezeket pedig visszahozhatod egy kicsit a saját gazdasági tevékenységedbe. Magyarul: olyan bérmunkát is végezhetsz, amit te akarsz, mert szükségleted az, hogy azt a munkát végezd. A szükségleti munka másik fajtájának, a tiszta szükségleti munkának viszont az önmegvalósítás a lényege, hogy ezt a munkát önmegvalósításként végezhetem. És azt mondtam, mondom, hogy csak ezek a munkatípusok tudnak annyi és olyan terméket létrehozni, amivel a társadalom növekvő igényeit – amik egy értelmes társadalomban egyre inkább szellemi és lelki igények, nem pedig fizikaiak – ki tudják elégíteni. Tehát így kell átalakítani a gazdaságot. Ennek azonban van egy szépséghibája. Az, hogy ez a két munkatípus – különösen a szükségleti – tagadja a világunkat (el)pusztító tőkés kényszermunkát. Azt, hogy növekedj, növekedj, növekedj, kevesek mindenáron való hasznáért!! És látszólag nincs határa a növekedésnek. Közben ez a tőkés növekedés számolja föl a létfeltételeinket. Előbb a gazdaságot és egyre inkább az életfeltételeinket általában.

Én arra voltam kíváncsi, és lényegében a VE-GA kapcsán engem az érdekelt a legjobban, hogy lehetséges-e a mi körülményeink között másfajta ember, másfajta munkaerő, mint a pusztán tőkés bérmunkás. Nekünk a VE-GA mind a mai napig erről szól, ennek a kérdésnek a válaszairól. Egyáltalán lehetséges-e az, hogy az emberek tömege ne csak tőkés bérmunkát végezzen? Lehetséges-e az, hogy ne tőkés bérmunkásként viszonyuljanak a gazdasághoz, a mindennapi létfeltételeikhez, általában az életükhöz, amire már rápakolódott egy fogyasztói attitűdrendszer is. Lehetséges-e az, hogy azt mondják, hogy nem érdekes, hogy mit dolgozok, csak sok pénzt keressek, amit arra költök, amire akarom. Hülyeségre, pazarlásra, nem valódi szükségletekre, és főleg nem szellemi és lelki szükségletekre. Mert ez most tömegesen így van azok esetében, akiket középosztálynak titulálnak.¹¹ A VE-GA egyébként nagyon érdekes válaszrendszert adott ezekre a kérdésekre. A VE-GA „elitje” mindig tudta azt, hogy engem alapvetően ez foglalkoztat.

Hazánkban is az alternatív bérmunka van napirenden, akkor is, ha a hatalom gyakorlóit a bérabszolgaságot preferálják. Magyarországon is egyre több a potenciális alternatív bérmunkás, főleg a számítástechnikában, a digitális iparban, meg ezeken a területeken. De egyelőre az a probléma, hogy olyan jól keresnek, annyira nem érzik és nem is fogják föl, milyen a társadalom egészének, hogy nem tudnak közéletileg összekapcsolódni. Szakmailag

¹¹ Lásd: Éber (2020)

összekapcsolódnak már, egyre inkább, de politikailag nem formálódnak meg önálló társadalmi erőként. Közben pedig nő ez az új bérmunkás réteg. Bár tagadják a VE-GA-ban is, hogy ők tőkés bérmunkások. Kérdezem: mit mondtál, miért dolgozol? Az mondtad, hogy havonta hatszázezer forintért dolgozol! Azt mondtad, egyébként nem is ezt csinálnád, meg utárod a főnökeidet, meg rabszolgamunkát végeztetnek veled, pedig te tudnád sokkal jobban csinálni ezt az egészszet. Elpanaszoljátok ezt, nem egyedül, tízen! És akkor, mondom, mi volna, ha nem csak szakmailag kapcsolódnátok, és töketlenkednétek a neten állandóan. Meg e-sport, meg mit tudom én. Ez, mondom, olyan, mint a római cirkuszi aréna, ebbe bolondítják bele az agyatókat. Le vagytok fizetve, mint régen – ahogy Marx írta – a munkásarisztokrácia. De, mondom, legalább szociáldemokráciát csinálnátok, de semmit nem csináltok. És a világon hihetetlen gyorsan növekszik a számotok! Már három évvel ezelőtt három-négyszáz millióra becsülték, az ilyen tőkés bérmunkások számát! Nyilván majd nekik lesz egy idő után elégünk ebből az egészsből, mert egyre inkább megjelenik fölöttük plafonként a politikai hatalmak – főleg a populista politikai hatalmak – köre. Azt azért látni kell, hogy mindegyik populista. Az nem mindegy, hogy melyik, mennyire.

Ha valamit egyértelműen ki lehet mondani, akkor az az, hogy a vegások – azok is, akik elhagyták a VE-GA-t – tömegesen alternatív bérmunkások. Ők azért nem nettó bérmunkát végeznek. Olyanok is vannak köztük, akik tulajdonképpen a végzettségükhöz képest alja munkát végeznek bérmunkásként, de mellette van olyan tevékenységük, amit a saját kedvükre és esetleg némi pénzért is végeznek. Nem kis részük ma már a vele hasonlókkal „zsűrizteti” azt a tevékenységét, amit így végez. Tehát számára konkrét értéktartalma van azon tevékenységeinek is, amelyekért esetleg pénzt se kap. De jó részük azért ügyesen helyezkedik. Meg szövetkeznek egymással, tehát általában kisebb-nagyobb zsozsóval jár a saját kedvükre végzett tevékenységük is.

Irodalom

Éber Márk Áron (2020): A csepp. A félperifériás magyar társadalom osztályszerkezete. Napvilág Kiadó, Budapest

Tóbiás László (2019): Szakmai életutak az ifjúsági munkában – Bevezetés: ifjúsági munka a rendszerváltás előtt és után. Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat, 6(1). <https://doi.org/10.29376/parbeszed/2019/1/8>